

Pater, Puer, Puella

(Csokonai *Culturá-jának nyelvi kódjai*)

2. Az examenszínjáték mint architextuális háló

/Interludium a „bajomi hír” nyomában/

Az iskolás darabok /amelyekhez közvetve az iskolai jeles napokhoz fűződő játékok is hozzátartoznak: farsangi játékok, Gergely-napi színi események, illetve a gergelyjárás, óévbúcsúztatók, Gál-napi játékok és különféle köszöntők/ gyakran a tanulókkal, a tanultak igazolásával kapcsolatos tematikát választottak, s egy részük vizsgák alkalmával került előadásra, olykor *actus oratorius*, azaz deklamáció-sorozat, *consultatio* vagy certamen-szerű *actus* formájában.¹ Tágabb értelemben tehát minden olyan színi produkció vizsgálódásnak tekinthető, amely examenek alkalmával került sorra, ezek motívumvilága igen széles és heterogén, ám az előadási alkalom sajátos jellege, körülményei kihatnak a szövegek egy részének témakörére, szerkesztésmódjára, dramaturgiai és szcenikai komponenseinek rendjére, s így szűkebb értelemben e fogalom a színdarabok egy körvonalazható típusára vonatkozik, amelyek jellegzetes vizsgálódásnak, examenszínjátéknak nevezhetők. A *Cultura* feltételezésünk szerint nemcsak a fogalom tágabb, az előadási alkalom által meghatározott értelmében, vagyis színjátékszöveggé nevezhető vizsgálódásnak, hanem a terminusnak szűkebb, írott szövegekre vonatkozó jelentéskörébe is beletartozik. A Csokonai-szöveg jellegzetes plasztikát kap, ha ebbe a kontextusba helyezzük. Egy szöveg műfaji jellegének, típusának meghatározása végső soron, mint Genette hangsúlyozta, nem magának a szövegnek a dolga, inkább az elemző feladata, mindazonáltal a *Cultura* kapcsolata ezen architextuális hálóval, mint láttuk, mégsem egészen néma kötődés, hiszen Lehelfi „Bajomba léte”-kor szerzett információja a csurgói vizsgáról, sőt bizonyos mértékig még az említett apokrif paratextus utalása is „az Exameni szoros napok”-ra, e textuális transzcendencia nyomának tekinthető, ami elemzésünknek ezen a pontján tehát „nyomolvasói” ki-térést követel.

Munkánk során – ebben a fázisban főként Varga Imre kutatásai nyomán haladva – az alábbi, szűkebb értelemben vizsgálódásnak tekinthető szövegeket elemeztünk:

Bökényi János: *A parasztemberről és annak oskolába járó fiáról* /Ekel, 1767/

Bökényi János: *Actus a mesteremberekről* /Ekel, 1768/

Szilágyi Sámuel: *A poéták búcsúvételekor játszott játék* /Debreceni református kollégium, 1786/

A tanulóknak a Múzsáktól való búcsúzása /Kolozsvári unitárius kollégium, 1790 körül/

Játék a beszéd nyolc részéről /Sárospataki református kollégium, 1790/

Iskolajáték a tanulóéletpályára való törekedésről /Sárospatak, 1790-1791/

A leendő múzsákat édesgető játék /Sárospatak, 1791-1792/

Az A. B. C. *harcáról* /Sárospatak, 1792/

Komédiajáték /Sárospatak, 1792 körül/

Komédia egynémely mesterségről /Ákos, a XVIII. század második fele, talán 1782-1796/2

A felsorolt munkák esetében a műfajjelölő paratextusok közül a *lusus* /játék/ a leggyakoribb, de a *comoedia* /*versus comoediales*, *komédia játék*/ is többször előfordul, megvan az *actus* s egy esetben a *butsuzás* formula, sőt a *tragoedia* is felbukkan.³

Az examen-színjáték általában rövid lélegzetű mű, mely az iskolai megmérettetések, kivált a nyári vizsgák alkalmával került színre. Az examen alkalmat jelentett a tananyag és a belőle táplálkozó szerep birtoklásának igazolására, s ebben, mint látni fogjuk, végső soron egy megfelelő érettséget, felkészültséget, tájékozódást, mint beavatottságot tükröző döntés nyilvános megváltása történt meg. Az iskolai élet bemutatása gyakran társul a darabbeli világ két szintjének, az iskolán belüli s az azon kívüli élet szembesítésével. Ez a kontraszt Bökényi János műveiben a legerősebb. *A parasztemberről és annak oskolába járó fiáról* című szövegben⁴ ez az ellenpontozó technika két lingvisztikai kód folyamatos szembesítését jelenti. Az apa és fiú világa radikálisan elkülönül: „Jobb, hogy ő papirost tentájával kennyen, / Kend pedig, jo Apa, kaszát, kapát fennyen”⁵, mondja a Negyedik Gyermekek, aki a játékot befejező rituális aktusok egyikét, a

magasabb értékek világából való kiűzetés gesztusát realizálja, amelynek áldozata a méltatlan Őkrész /a lánggalos felmutatása számára is érthető nyelven történik, morális indoklással: „Takarodj, vakarodj, kert lopást ohajto!”⁶, míg a beavatásnak az előbbivel ellentétes lehetőségét a Fiú szavai teremtik meg: „Inkább villa helyett forgatom könyvemet, / Mert az által varom én tisztességemet.”⁷ A *tisztesség* jelen esetben nemcsak a tudás és a morális fölény megszerzését jelenti, hanem a vele járó rangot /Bökényi másik munkájának szavaival: a „püspök”, „Fő bíró”, „fiscus”, „Vitzispány” méltóságát/ is. A szerző a Schola világát elnagyoltan, jelzésekkel mutatja be /hiszen az előadás környezete magáért beszélt/, s a paraszti szféra jellemzésének lexikális bőségét /„két tsáko tulok”, „eke”, „eszteke”, „Deres tsiko”, „Tsikászo to”, „eke szarva”, „szena hordas”/ sem a referenciális szándék magyarázza, hanem a morális-pedagógiai tendencia az iskolai világ magasabb rendűségének hangsúlyozása a fonákjáról.⁸ Az *Actus a mesteremberekről* című játék⁹ szövegét is éles nyelvi elkülönülés jellemzi, amire az egyes mesterségek eszközeinek felsorolása teremt módot /„karmasin Tszima”, „ollo”, „poszto”, „pöröly”, „patko szeg”, „kerek” /ti. kerék/, „hám”, „Mensa” /ti. asztal/, „fijnajtz”, „esztergály”, „ir”, stb./.

A vizsgaelőadásokban ugyanis gyakran fellépnek az egyes foglalkozások képviselői, akik toborzó szándékkal elmondják saját életformájuk dicséretét, hogy a diákokat, akik ily módon választás elé kerülnek, magukhoz csalogassák. Bökényinél a bemutatás nézőpontjára jellemző, hogy a darab egyik kéziratában a sorra fellépő mesterek neve latinul szerepel, ami sejteti, s ezt a bemutatás lebecsülő jelzői /a „fűstős”-tól a „korhel”-ig/ még határozottabban éreztetik, hogy a két Gyermeke, noha kezdetben, a kiállott vizsgák fáradalmi után még hajlandók lennének „farba rugni” a Grammaticát, végül a tanulmányok folytatása mellett fognak dönteni.

A nyelvi szembesítés a témáját Ovidiusból merítő¹⁰ *Komédiajáték*-ban¹¹ a legsokrétűbb, mert itt nemcsak az aranykor és a civilizáció fogalmainak ütköztetése valósul meg, főként lexikális szinten, de a két vitázó istennő alakja is más-más beszédmód által képződik: Ceres megszólalásait a kenyér fogalomköre és az állító szerkezetek dominanciája jellemzi, míg Vesta nyelvét a tagadások és a virtus képzetbázisa. E vitából sarjad a drámai

cselekmény, melynek során a Köz Haszon Munkálkodó összegyűjti a panaszosokat, akik elhatározzák, hogy a letűnt aranykor visszaállítása érdekében „instancziát” küldenek az istenekhez. A szereplők /a nyolc Instáló Személy/, akik attribútumaik és jellegzetes szókincsük által válnak szcenikai tényezővé, a Mercurius által hozott elutasító válasz meghallása után négysoros versekben foglalják össze csalódásukat, majd, mintha haláltáncparódiának lennének tanúi, „egymás után el oszlanak”. A *Komédia egynémely mesterségről*¹² című játékból hiányzik ez a jellegzetes, ellenpontoszó nyelvi differenciálás, tanúsítván, hogy az előadás helye komoly determináló tényező: az ákosi kisiskola, ahol bemutatták, elsősorban nem az értelmiségi pálya felé orientált, az előadók inkább az általuk megszemélyesített mesterségek űzésére készültek, s nem is a diákok csepiülnek a mestereket, ezek egymással versengenek foglalkozásuk előnyeiket ecsetelve, a Szabó például elárulja, hogy méretvevénél gyakorta megtapogathatja a Kisaszszonyok „hasát, tsetsit, farát”. Az egész játékot vitriol nélküli, szelíd humor hatja át, s a barátságos hangulatot a nézőkkel való kedélyes kommunikáció teljesíti ki: a főztjével büszkélkedő Csizmiadiáné után fellép az Inas, aki meghívja a jelenlévőket vacsorára /legalábbis azokat, akik nem „csak komédiára” jöttek, hanem „főzni valót küldöttek konyhára”/. Hasonlóan békés hangulatú *A tanulóknak a műzsáktól való búcsúzása* című darab¹³, hiszen a szüleikhez készülő diákok – tudván, hogy a műzsák nélkül nem lennének alkalmasak „szentséges papságra”, de még „éneklő kántorságra” sem, visszatérésükre adnak parolát.

A lingvisztikai feszültség, a nyelvi skála futamainak dinamikája, a zsargonok tarka szöttese olyannyira a megszólalások módjára, s ezáltal magára a nyelvire irányítja a figyelmet, hogy a szemléletmódnak ez a sajátos koncentrációja több esetben magának a nyelvnek a tematizálását eredményezi. Ilyen *Az A. B. C. harcáról* szóló szöveg¹⁴, amelyben a mulatságos küzdelem oka, hogy A és B kapálás közben összevesznek a galuskán /B ugyanis felettébb torkos, látszik is, hiszen két hasa van/; komolykodó *Játék a beszéd nyolc részéről*¹⁵ nem a betűket, hanem a szófajokat lépteti fel, hasonló komikus szándékkal. Jellegzetesen többnyelvű szöveg, amely a szófajok rendszerének Nomen és Verbum vitájából való, kölcsönös „véráldozatokkal” járó genezisének adja elő. Az 1790-ben kelet-

kezett drámaszöveg magyar-latin polifóniájának háttérében – ez nemcsak abból fakad, hogy a nevek latin terminusok, a zömmel magyar nyelvű replikákba is latin intarziaszövegek helyeződnek – alkalmasint, e szövegek intenzív lingvisztikai érdeklődése mellett, azok a nyelvi intézkedések állnak, melyek során II. József visszavonta a német nyelv oktatására vonatkozó s a német nyelvű oktatásról szóló rendeletét, s intézkedett, hogy a Helytartótanács ülésein a latint állítsák vissza, az országgyűlés alsótáblája pedig kimondta, hogy tárgyalásait magyarul folytatja, a közügyeket magyar nyelven lehet intézni, de megengedte a latin használatát is.¹⁶ A drámában jelzett többszólamúság fontos tényezője az is, hogy az érintett lingvisztikai fogalomkörrel szemben a nők, a Frajlein, az Ancilla és a Domina nevű szereplők házias képzetekből, a virágoskert és a konyha lexikai bázisából és lazább, hétköznapiabb grammatikai rostokból szövik megszólalásaik anyagát, sőt a fellépő Larvatus által a többnyelvűség mulatságos félreértések /praepositio – mint a dió, particula – pilula, stb./ forrásává is válik.

Ez az álarcos figura, aki a más színjátékokban Morio néven szereplő bohócot képviseli, az *Iskolajáték a tanulóéletpályára való törekedésről*¹⁷ című, nyelviileg az előző műhöz hasonló sajátosságokat hordozó darabban „Igaz Magyar”-nak nevezi magát, aki „Eszem iszom vármegyéből” származik /a Bessenyeinél még az *agroikosz*-hoz tartozó jelző itt átcsúszik a *bohóc* szférájába/, csípős, olykor gorombán megfogalmazott, vaskos tónusú, s a korhangulatot tükröző, torzított német kifejezésekkel fűszerezett megjegyzésekkel kíséri a latin instrukciók által irányított, mitológiai szereplők által folytatott dialógusokat, melyeknek centrumában Clio meséjének értelmezése áll a fiait felfaló Saturnusról. Ezt Calliope oly módon hozza összefüggésbe az idővel, jelesül a „mostani”-val, hogy a magyarázatot figyelmesen hallgató Pater ennek hatására „oskolába” küldi a fiait. A *leendő műzsákat édesgető játék*¹⁸ centrumában hasonló döntés áll: Puer és Dux vitája itt is azt eredményezi, hogy előbbi mintegy újjászületik az „ehetném, ihatnám” állapotából /"fel köttem én ágyambul, mint én testi koporsómból"/, és iskolába készülődik, miközben Larvatus népies hangulatú nótákkal /"Az én Kintsem arany tőke...", „Dinom, dánom káka tő..."/, ellenpontoszó nyelvi-zenei effektusokkal kíséri Puer metamorfózisát.

A nagy valószínűséggel Szilágyi Sámuel által szerzett, alkalmasint hiányos szövegű munka, *A poéták búcsúvételekor játszott játék*¹⁹ latin címparatusában ugyan a „tragoedia” szó szerepel /*Tragoedia Occasione Valedictionis Poetarum*/ de dramaturgiai jellemzői többé-kevésbé a tárgyalt típusba sorolják. A tragikum és a komikum szférája a protestáns iskoladrámában egyébként sem különül el élesen. E színjátékos szövegcsoport esetében nem mindig beszélhetünk az olvasatok tragikus vagy komikus modalitásának műfajok mentén történő elkülönülődéséről. Itt is sorra fellépnek a mesteremberek, és dicsérik saját foglalkozásukat, felettébb utilitarista szemlélettel: ki-ki arról beszél, mi mindene van, s miként dúskál a javakban. Ezt a felfogást ellenpontoszza az Első Poéta, aki latin szövegében Phoebust dicsőíti. A nyelvi kontraszt dramaturgiai bonyodalomhoz vezet: a költő szavait ugyanis a többiek nem értik, még azok sem, akik pedig ezt állítják, mint az Ötvös és a Kalmár, aki gúnyosan „Fitzkó”-nak nevezi a poétát. A Paraszt Gazda tudatlanságában még rosszhiszeműen félre is magyarázza az elhangzottakat, s a latinul szólót „garabontzás”-nak nevezi. Gonoszkodó leírásából a figura korabeli, más drámákból is ismert képzele rajzolódik ki.²⁰ A jelzett nyelvi bonyodalom – a jelenet szereplői egy számkra érthetetlen szöveggel szembesülnek – a korabeli vígjátékok jellegzetes fordulata, mint ahogy az is, hogy az egyik jelenlévő szereplő, ez esetben a Második Poéta tolmácsolja az elhangzottakat a többiek tájékoztatására, miáltal a kialakult kontraszt még élesebbé válik. Az ekkor bekövetkező dramaturgiai fordulat ironikus reflektálás a jelzett birtokosi szemléletre: az Első és Második Követ rossz hírekkel érkezik /az Ötvös háza leégett, a Kováts szerszámaikat ellopták, elszéledtek a Gulyás marháik, stb./, majd a javak és csalódott birtokosaik groteszk haláltáncát az Első Poéta a hamarosan eltávozó Phoebus értékrendje felől kommentálja.

A vizsgált szövegek a controversia szembebesítő formájára épülnek. Retorikai értelemben olyan dialógusok, amelyekben két vagy több polemizáló fejt ki álláspontját valamely vitakérdés, sorsdöntő probléma kapcsán, mint amilyen a pályaválasztás. Történeti-poétikai szempontból ezért természetesen tekinthetők, amely Varga Imre szerint „csupán beszélt, nem cselekményes dráma; a színpadon nem cselekszenek, vitatkoznak”²¹, jóllehet, tehetjük hozzá, a replikák egy részében a meggyőzés retorikája, a direkt és indirekt felszólí-

tások sora, különféle illokutív elemek és a kommunikatív kompetencia megnyilvánulása valamely, az iskola világához közel álló szereplő részéről /ilyen a két poéta Szilágyi Sámuel munkájában, Dux *A leendő múzsákat édesgető játék*-ban vagy Calliope az *Iskolajáték a tanulóéletpályára való törekedésről* című munkában/ arról tanúskodnak, hogy a cselekvések, mint kívülrre ható életmegnyilvánulások hiánya ezen szövegek esetében nem jelenti egyszersmind a beszédaktusok hiányát is; amelyeket dramaturgiai értelemben szintén tetteknek lehet számítani.²² A certamen rokonítható a pergő ritmusú, élesen felelgető, gyakran népi humorral fűszerezett – s ugyancsak széles rokoni körrel /Dialogspiel, moralitás, hitvitázó dráma/ rendelkező vitaszínjátékkal, amelynek cselekménye parabolajellegű, hősei allegorikus figurák, elvont fogalmak megtestesítői. Gyökerei mélyre nyúlnak, egészen a rituális színjáték különböző formáiig, a mimoszhagyományig. Folklor változata a vetélkedő játék, amire még visszatérünk.²³ A vizsgaelőadások egyébként a jelek szerint sokat merítenek a népi színjátékos hagyományból, ahol gyakran felépnek a paraszti életformától idegen alakok /iparosok, kereskedők, cigány, zsidó/, ám itt – nézőpontváltással – a diákélet, az iskola világa lesz a deviáns jelenségeket meghatározó támpont, amelyek sorába már a paraszt is beletartozik.

A certamenszerű examenszínjátékoknak három domináns dramaturgiai komponensük figyelhető meg: /1/ elkülönülő nyelvi világokból szerveződnek, ellenpontoszó technikával kialakított, értékszembesítéssel társított beszédmódok, mint jellegzetes kulturális kódok alkotják, ily módon /2/ olyan szituáció alakul ki bennük, amelynek examen-jellege a választás gesztusában teljesedik ki. A döntést a Puernek /iskolába készülő, további tanulmányok folytatását fontolgató, esetleg az iskolát elhagyni szándékozó diáknak, gyermeknek/ kell meghoznia, akinek elhatározása a színjáték vi-

lágában megidézett szociolingvisztikai kódok s a velük társuló kulturális szférák egyikének elfogadását, birtokba vételét jelenti, mint sorsalternatívák közti választást, ami gyakran /3/ a Pater, vagy más, Pater-szerepet betöltő figurák /ilyenek lehetnek a mesteremberek, valamely paraszti figura vagy a Larvatus/ ellenállásának, ellenkező akaratának leküzdésével sikerül. Puer, döntésének eredményeként, kilép a Pater régi világából, legalábbis elutasítja annak csábítását, és átlép egy másik világba, amely a színjáték világában magasabb értékűnek minősül. A vizsgaelőadások ezen ismérvei feltételezésünk szerint – módosulva, mint az eredeti helyről, ha nem is nyomtalanul, de elmozdított Pater-figura esetében, ám azért jól érzékelhetően – a *Culturá*-ban is fellelhetők, tehát e típushoz, amelynek körvonalait kitapogattuk, nem csupán az egykori csurgói előadás körülményei kötik. A korabeli színjátéknak ezt a formáját olyan dramaturgiai hálózatnak tekintjük, amelybe belehelyezve a Csokonai-mű bizonyos elemei sajátos színárnyalatot kapnak, olyan interpretánsnak, ami determináló jelleggel részt vesz a témakörhöz tartozó szövegek, így a *Cultura*-textus drámai tényezőinek, scenográfiai komponenseinek kiválogatásában és folyamatszerű összerendezésében.²⁴ A mű exozíciójában megismert „Cultus ember”, illetve „Culta személy” a bonyodalom során olyan radikálisan tagolt nyelvi kontextusba kerül, a mű Debreczeni Attila által megfigyelt kontrasztos szerkezete²⁵ olyan értékszembesítéssel jár, amely folyamatos examinációként bomlik ki, s ennek során a Puer-szerepbe helyezett Petronellának, a Puellának kell a döntést meghoznia, miközben a többször is megszólított, a spectator státusában az actor bizonyos jellemzőivel felruházott nézőnek szintén át kell élnie a döntési szituáció posztulátumát, hogy részesüljön abból az *egyéb haszon*-ból, amire Lehelfi célzott.

Jegyzetek

1. Varga Imre: *A magyarországi protestáns iskolai színjátszás a kezdetektől 1800-ig*. Bp. 1995. 100-128.
2. A szövegeket a *Protestáns iskoladrámák*. 1-2. S. a. r.: Varga Imre. Bp. 1989. /a továbbiakban: *Protestáns iskoladrámák 1.* és *Protestáns iskoladrámák 2.*/ alapján tanulmányoztuk, az egyes darabokat ennek megfelelően jelöljük, s egyéb adataikat is ebből merítettük.
3. A *lusus* a kiválasztott darabok címében 4-szer, a *comoedia /és változatai/* 3-szor, az *actus* 2-szer, a többi elnevezés egyszer-ször szerepel.
4. Bökényi János: *A parasztemberről és annak iskolába járó fiáról*. In: *Protestáns iskoladrámák 1.* 375-382.
5. Bökényi János: *A parasztemberről...* 380.
6. Bökényi János: *A parasztemberről...* 379.
7. Bökényi János: *A parasztemberről...* 381.
8. A világnak ez a szembeállító megkettőzése az iskoladrámák – nyelvileg is megvalósuló – gyakori és fontos jellemzője. Például igen plasztikusan mutatja ezt a *Vargaműhely, a tunyák iskolája* című piarista /bár jezsuita gyökerű/ színdarab.
9. Bökényi János: *Actus a mesteremberekről*. In: *Piarista iskoladrámák 1.* 383-400.
10. *Metamorphoses* I. 89-112., lásd: *Protestáns iskoladrámák 2.* 1368.
11. *Komédiajáték*. In: *Protestáns iskoladrámák 2.* 1343-1370.
12. *Komédia egynémely mesterségről*. In: *Protestáns iskoladrámák 1.* 233-242.
13. *A tanulóknak a Múzsáktól való búcsúzása*. In: *Protestáns iskoladrámák 1.* 211-216.
14. *Az A. B. C. harcáról*. In: *Protestáns iskoladrámák 2.* 1327-1342.
15. *Játék a beszéd nyolc részéről*. In: *Protestáns iskoladrámák 2.* 1227-1246.
16. *Protestáns iskoladrámák 2.* 1261-1262.
17. *Iskolajáték a tanulóéletpályára való törekedésről*. In: *Protestáns iskoladrámák 2.* 1247-1264.
18. *A leendő múzsákat édesgető játék*. In: *Protestáns iskoladrámák 2.* 1311-1326.
19. Szilágyi Sámuel: *A poéták búcsúvételekor játszott játék*. In: *Protestáns iskoladrámák 1.* 295-308.
20. Szilágyi Sámuel: *A poéták...* 301. A garabonciás diák figurájának egyik legérdekesebb példája: Hagymási Imre: *Garabonczás László*, de az alak szempontjából igen fontos még: Illei János: *Tornyos Péter*.
21. Varga Imre, i.m., 128.
22. John L. Austin: *Tetten ért szavak. A Harvard Egyetemen 1955-ben tartott William James előadások*. S. a. r.: J. O. Urmson. Fordította: Pléh Csaba. Bp. 1990.; John R. Searle: *Speech Acts. An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge University Press, Cambridge, 1969.
23. William Tydemann: *An introduction to medieval English Theatre*. In: *The Cambridge Companion to Medieval English Theatre*. Ed. by Richard Beadle. Cambridge University Press, Cambridge, 2001. 1-36.; Dömötör Tekla: *A népszokások költészete*. 2. kiad. Bp. 1983. 201-204.
24. Olyanféle hálózatra gondolunk, mint amilyenről Gérard Genette beszél a transztextualitás által a architextualitásnak nevezett típusáról. G. G.: *Palimpseste. Die Literatur auf zweiter Stufe*. Aus dem Französischen von Wolfram Bayer und Dieter Hornig. Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1993. 9-17. Magyarul: G. G.: *Transztextualitás*. Fordította: Burján Mónika. Helikon 1996. 1-2. 82-90.
25. Debreczeni Attila: *Csokonai az újrakezdések költője /A felvilágosult szemléletmód fordulata az életműben/*. Debrecen, 1993. 144.

A Pannon Tükör előző számában Dr. Nagy Imre *Pater, Puer, Puella* című három résztanulmányból álló dolgozatának, melyet folyamatosan közlünk, első része egy korábbi szövegváltozatban jelent meg. Emiatt a végleges változatnak megfelelően, szükségesnek tartottuk a javítások, illetve hibák megadását és korrekcióját. A vétett mulasztásért a szerzőtől és olvasóinktól is elnézést kérünk!

Javítási jegyzék:

42. oldal

- o Lehelvi fogadásának jellegzetesen induló helyett:
Lehelvi fogadásának a szokásoknak megfelelően induló
- o A dráma idézett szövegrészében:
- Tisztes első szövege után instrukcióként:
(: Lehelvi tesz széket a' Tisztes alá :)
- az Úr, urat helyett mindenütt rövid nagy U betű áll, így Ur, Urat a helyes alak

43. oldal

- o hanem a befogadás szándékára utaló, helyett:
hanem a házba való befogadás szándékára utaló
- o „ tesz széket a' Tisztes alá „ kurzívan
- o a drámaszövegből idézett rész helyesen:
„[...] ő mint Cultus ember nem szokott igen sokat hivalkodni pro 1mo az *iró szobában*. pro 2° a *Bibliothecában* pro 3° a' Joszága körül szokott rend szerint láttatni és ez már fő Cultura”
- o a „Termesztőnek” részletezve taglalt „tulajdonságai”-val helyett:
a „Termesztőnek” részletezve taglalt „tulajdonsági”-val
- o 1818-ból származó *Előbeszéd-ének* helyett:
1818-ból származó *Előbeszéd-ének*
- o az ideális gazda képének megrajzolása helyett:
az ideális gazda képének megrajzolása

44. oldal

- o A'melly Nemzet helyett
A' melly Nemzet
- o a *Tempetői* ellenpontozott s a *Karnyóné* démonikus helyett:
a *Tempetői* ellenpontozott miliójjú, az iskoladramák szimultán színpadának hangulati lehetőségeit kiaknázó vagy a *Karnyóné* démonikus
- o Szászlaki dicstelen távozása után is visszatér ehhez a kérdéshez helyett:
Szászlaki dicstelen távozása után is visszatér majd ehhez a kérdéshez
- o „Hajlandónak láttszik hozzája” helyett:
„hajlandónak láttszik hozzája”
- o ellenáll a bonyodalomképzés szándékának helyett
ellenáll a bonyodalomképzés eme szándékának
- o a drámaszöveg idézett része helyesen:
„ nem szokott ide 's tova portyászni, flangerozni, itthon is talál idő töltést, pro 1mo A' házi foglalatosságban, pro 2° A' Himvarrásban, pro 3° az olvasásban, és ez már Cultura.”
- o helyesen:
a *Tempetői* Rosaliájától eltérően,

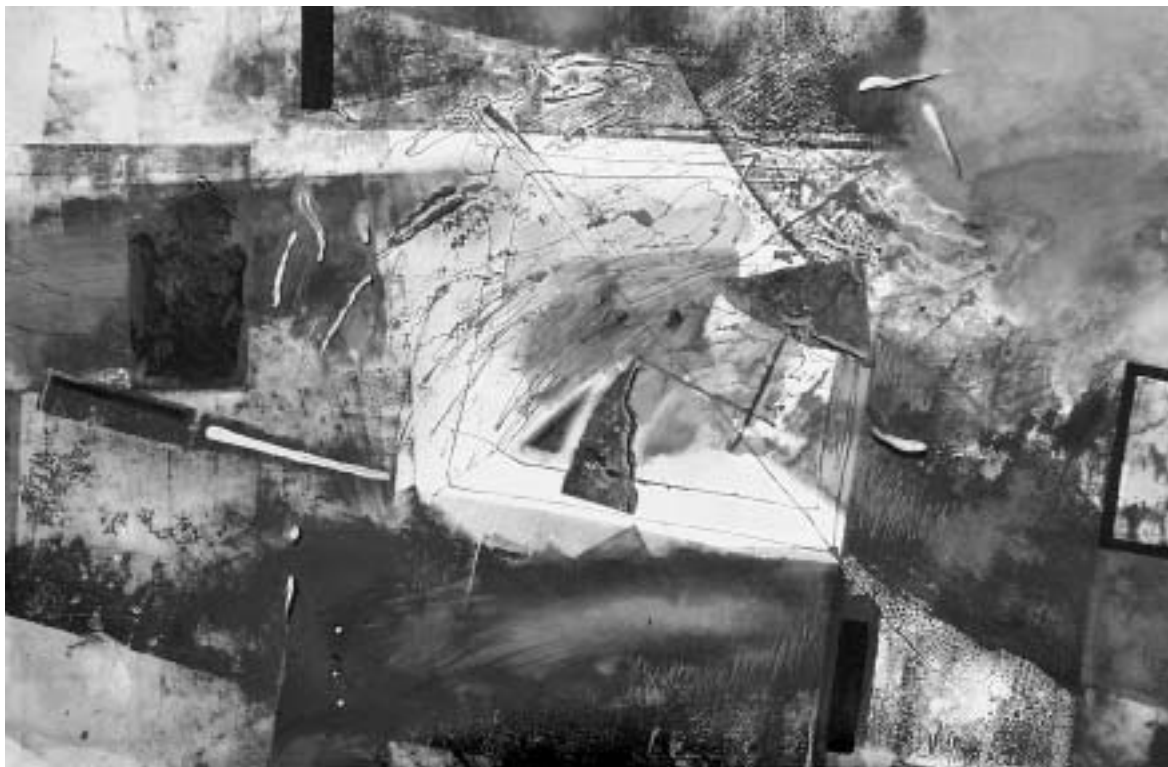
45. oldal

- o A drámaszövegből idézett rész helyesen:
„Kedves Ur, most is szeretnék Comediába lenni”
- o De miféle Comediába”? helyesen:
De miféle „Comediába”?

Jegyzetek

A címek természetesen mind a főszövegben, mind a jegyzeteknél kurzívák.

- o az 1. pontban helyesen:
A színműre vonatkozó kritikai megállapításoknak
- o a 16. pontban helyesen:
Magyar Practicus Termesztő
- o a 28. pontban Fenekes idézett szövegrésze helyesen:
„ FENEKES No én pedig bizonyosan ott hallottam és ezt el is hiheti az Ur, nékem a’ Jantsi Kotsis beszélte, annak meg a’ Kukta mondta, a’ Kuktának meg a’ Szakáts, annak pedig a’ Szeretője a’ Szoba Leány, a’ pedig hallotta az öreg Guvernantnétol mikor a Kávét beadta. no már ennyi sok szép tanubizonyáságnak tsak adhat hitelt az Ur.

Nemes László: A zöld -1998-2001, olaj, papír